

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

III 715

Ն Կ Ա Ր Ա Գ Ի Ի Ր

Հ Ա Ն Գ Ի Մ Ի Տ Օ Ն Ի Ս Ր Բ Ո Ց Վ Ա Ր Դ Ա Ն Ա Ն Ց

?

Ե Ի

Հ Ա Ն Գ Ի Մ Ի Հ Ի Մ Ն Ա Ր Կ Ո Ւ Թ Ե Ա Ն Ն Ո Ր Ա Կ Ա
Ռ Ո Ց Ց Ա Ջ Գ Ա Ց Ի Ն Գ Գ Ր Ո Ց Ի Ն Ո Ր
Ջ Ո Ւ Գ Ա Ց

Ի Տ Գ Ա Ր Ա Ն Ի Ա Մ Ե Ն Ա Փ Ր Ե Չ Ե Ա Ն
Ս Ր Բ Ո Ց Վ Ա Ն Ա Ց

Ի Ն Ո Ր Ջ Ո Ւ Գ Ա Ց

1880

9401

5641

~~6078~~

Ն Կ Ա Ր Ա Գ Ի Ր

Հ Ա Ն Դ Ի Ս Ի Տ Օ Ն Ի Ս Ր Բ Ա Ց Ո Ց Վ Ա Ր Դ Ա Ն Ա Ն Ց

Որ հոգարեցաւ ՚ի սրահի Առաջնորդարանի Ամենօրեային Ս. Վրաց
Նորոյն Զոհոյն :

1056
9401

Ի Հ Ա Յ Ր Ա Գ Ն Տ Ո Ւ Թ Ե Ա Ն

Տ . Տ . Գ Է Ո Ր Գ Ե Յ Գ Ի

Ս Ր Բ Ա Ջ Ն Ա Գ Ո Յ Ն Կ Ա Թ Ո Ւ Ղ Ի Կ Ո Ս Ի Ա Մ Ե Ն Ա Յ Ն
Հ Ա Յ Ո Ց

Հ Ր Ա Մ Ա Ն Ա Ի

Տ . Գ Ի Ր Ի Գ Ո Ր Ի Ս

Ս Ր Բ Ա Ջ Ա Ն Ա Ր Գ Ե Գ Ի Ս Կ Ո Գ Ո Ս Ի Ա Թ Ա Ջ Ն Ո Ր Դ Ի Ն
Ս Ր Բ Ա Ց Ա Մ Ե Ն Ա Փ Ր Կ Չ Ե Ա Ն Վ Ա Ն Ա Ց

Ի Տ Գ Ա Ր Ա Ն Ի Ա Մ Ե Ն Ա Փ Ր Կ Չ Ե Ա Ն
Ս Ր Բ Ա Ց Վ Ա Ն Ա Ց

Ի Ն Ո Ր Զ Ո Ւ Դ Ը
1880

Ն Կ Ե Ր Ը Գ Ր Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Հ Ա Ն Դ Ի Ս Ա Կ Ա Տ Ա Ր Ո Ւ Թ Ե Ա Ն

Յաւուր Տօնախմբութեան Սրբոց Վարդանանց, քա-
ջամարտիկ Օջրավարաց Վրիստոսի՝ և պանծալի նահատա-
կաց մերոց Հայաստանի. որ Մենափրկչեան սուրբ Վանս
Նոր Ջուղայու 'ի 28 — 11 Մարտ 1880, ամի Տեառն:

Ըստ հրամանի Նորին Մենապատիւ Բարձր Սրբազնութեան Տեառն Գրիգորիս Բրքեպիսկոպոսի և Բռա-
քելաշաւիղ Բռաջնորդի Մենափրկչեան Սրբոյ Վանաց՝ Պա-
րօն Բետիք Կ. Ս. Օջրապեանց Լոտնադպիր յիշեալ
Վանաց տպագիր հրաւիրանագրաւ իւրով աղբ արար Պատ-
ուելի Հասարակութեան Ջուղայուս՝ օրինակ զայս

Ե, Օ, Գ

« Ըստ հրամանի Նորին Բարձր Սրբազնութեան
« Մենապատիւ Տեառն Գրիգորիս Բրքեպիսկոպոս Բռաքե-
« լաշաւիղ Բռաջնորդի Մենափրկչեան Սրբոյ Վանացս՝ պա-
« տիւ ունիմ ծանուցանել Պատուելի Հասարակուե Հայոց
« Ջուղայու, զի 'ի վաղիւն Տօն լինելով սրբոց Վարդանանց՝
« քաջ նահատակաց սուրբ հաւատոյս մերոյ՝ է միանգամայն
« և Տօն լըզային: Աւստի ըստ տնօրէնութեան Նորին բար-
« ձրր Սրբազնութեան սուրբ Պատարագ մատուցանելոց է
« Բարձր Բրթանապատիւ Խաչատուր Հայր սուրբն 'ի Ս-
« Վանս, և զկնի արձակման Եկեղեցւոյն՝ հրաւիրին համազ-
« գիք մեր 'ի սրահ Բռաջնորդարանի, ուր լինելոց է ճառա-

« Խօսուածիւնք և Երգեցողութիւնք մանկանց Վարդաց ՚ի-
« պատիւ և ՚ի յիշատակ տարեգարձի Ըզգային անմահ բա-
« րերարացն մերոց »:

՚ի 27 - 10 Մարտ 1880,, - « Խոնարհ Ծառայ Ըզգի
՚ի Ս. Ս. Ս. անս Բննափրկչեան Բեւտիք Կ. Ս. Օգհրապեանց
՚ի Վրդա . Բննապիր Ս. Ս. անաց ,, :

Բրբ՝ համաձայն հրահրանագրոյս այսորիկ բարե-
պաշտ ժողովրդականք իւրաքանչիւր թաղից ՚ի հետեւեալ ա-
ռաւօտուն սիրայօժար կամօք և ջերմեռանդ սրտիւ ժողովե-
ցան ՚ի Ս. Եկեղեցի Սանացն: Սերանօր ՚ի ժամ սուրբ պատա-
րագին զոր մատուցանէր Բարձր Բրժանապատիւ Խաչակիր
Խաչատուր Սարգսպետն, Նոյն Բարձր Սրբազան Հոգևոր
հոլիւ մեր ելեալ ՚ի բեմ սուրբ սեղանոյն՝ բնաբան եղ իմա-
տալից քարոզի իւրում դբան իմաստնոյն Սողովմնի թէ « Օ՛ի
թէ պէտ և յաչս մարդկան տանջեցան, այլ յոյս նոցա լի է
անմահութեամբ ,, (Իմաստ . Գ . 4) : Եւ այնու յայտնեալ
զանմահութիւն և զմեծ բարերարութիւն քաջանահատակ
զօրավարացն Վրիստոսի և մեծ ախոյեանաց հաւատոյս սուրբ
Եկեղեցւոյս Հայաստանեայց՝ հաւաստի առնէր ունկնդրաց
ասելով . « Օ՛ի եթէ ՚ի պաշտպանութիւն սուրբ Եկեղեցւոյս
և Հայրենեաց մերոց ոչ էին լեալ յայնմ դարու այնպիսի ա-
ռաքինի և անճաղոհ նահատակք ընդդէմ չարահար մեքե-
նայութեան մխրսպաշտին Հազկերտի, և չէր նոցս ազատ
կացուցեալ զԲողոքութիւն և զսուրբ կրօն մեր ՚ի մուլար և
պիղծ դեմէն մնական՝ ահա և մեք ոչ էաք բարոյապէս
կենդանի . և յայչափ երկար դարուց հետէ ոչ ՚ի Հայաստան՝
և ոչ յայլ հայաբնակ աշխարհի յարատեւեալ գոյին ՚ի մեզայս-
պիսի հոյակապ և հրաշակերտ սուրբ Եկեղեցիք . յաւել և
զայս, թէ Բրբ՝ եթէ ՚ի կռապաշտական քաւար դարուն ա-
մենայն ճիւղն և հար մտնեռանչից անօրինաց էր ՚ի բնց բաւ-
նալ ՚ի բուն Հայրենեաց մերոց ՚ի Հայաստանէ զսուրբ կրօն և

զՎրիստոնէական Եկեղեցի մեր, և ընդ այնր մուծանել
անդր զօրէնս մուլար դեմից իւրեանց, ահա և մեզ երջանիկ
գար՝ ահա զոհասցուք զՏեառնէ և փառս վերառաքեացուք
անճառելի սուրբ կամաց Սարգսպետին, զի յայսմ դարու ոչ
՚ի Հայաստան և եթ՝ այլ և ՚ի սիրտ Պարսկական աշխարհի
ք ՚ի քաղաքիս յայսմիկ յորում բնակեալս եմք՝ թէ բարեբա-
տիկ բերմամբ ժամանակիս, թէ շնորհիւ բարեխնամ Բրբայի
երկրիս, և թէ առաւելապէս անհուն ողորմութեամբ և ա-
մէնօրհնալ սուրբ կամօք Բարաչին՝ գումնին հրաշակերտ
սուրբ Սանքս Բննափրկչեան, և այլ փառաւոր Եկեղեցիք,
յորս ազատ պաշտեմք զհաւատս մեր սուրբ: Սուտի ՚ի վեր-
ջարանութեան մեծաւ դրօշաւանօք յերեւան ածեալ զերախ-
տաշատ բարերարութիւնս այնոցիկ յօգուտ Հայ ազգիս և ՚ի-
փառս Բստուծոյ՝ սրտառուչ իմն եղանակաւ յորդոր կար-
գայր մանկանց սուրբ Եկեղեցւոյս, այն է ջերմեռանդ ժող-
վողալանաց իւրոց թէ « Եթէ հարաշատ որբիք եմք Սրբոց
Սարգսանաց և Ս. Կենդեանց՝ ապա և պարտիմք հաւատա-
րի՛ հպատակք գոլ սուրբ Եկեղեցւոյս մերում, զի եթէ ոչ
հանգոյն նոցին մարթ լցէ մեզ արեամբ չափ: նահատակիլ՝
(վասն ՚ի նմանատիպ հարկի չգոլով) գէթ ջանասցուք հայ-
րենասէր հոգւով և բարենախանձ քրտամբք հետեւող գոլ
սիրաքանչ գործոց նոցին, և երախտագէտ սրտիւ ճանա-
չելով զարժանազով բարիս այնոցիկ որոց ՚ի սէր ցանկալոյն
իւրեանց փրկչին Յիսուսի Վրիստոսի հեղեալ զարիւն՝ փր-
կեցին և ինքեանք զՀայրենիս մեր և դարուց ՚ի դարս հա-
րուցին ՚ի մեզ զհայրենի աւանդն Տիրակսն . ուստի ըստ նոցին
օրինակի ջատագով և պաշտպան պարտիմք հանդիսանալ ա-
սէր սուրբ հաւատոյս և ուղլափառ Եկեղեցւոյ մերում,, :

Օկնի աւարտման հոգեչահ քարոզիս և արձա-
կութեան Եկեղեցւոյն՝ Պատուարժան դասք Սրբակրօն Վա-
հանայից, Սրբասուն կուսանաց, և համայն ժողովրդականաց
ծերոց և տղայոց ելեալ խմբովին ՚ի վերնայարկ ընդարձակ
գահի՛ լոջնորդարանին, ուր գահագլուխ բազմեալ էր
Երբին Բարձր Սրբազանութիւն Տեառն Վրիգորիսի բարե-

խնամ Մշակուցային մերոյ՝ և զկնի մեծարելոյ ամենեցուն ըզ-
պատկառելի ներկայութիւն շոգեոր շօրն իւրեանց, համ-
բոյո խոնարհ մատուցանելով օծեալ սուրբ Մշոյն՝ և ՚ի փո-
խարէնն ընկալնլով զօրհուութիւնս՝ իւրաքանչիւր ոք կալաւ
զիւր տեղի : Յայնմ նուագի Սրբակրօն Տէր Սեբարմիւս Կ-
Ղաւթեան, և Պարօն Մկրտիչ Կ. Ս. Օօհրապետանց
վարժապետք Ս. և Յ. Մանափրկչեան, և շայկեան շայ-
րենասիրական երկուց Մշգային Սուսմարանաց Սուղայուս
հանդերձ միւս Պատուելի Պաստուօք այն վարոցաց և
կարգաւորեալ աշակերտօք իւրեանց ներկայ գօրով անւանօր՝
յառաջ մատեան վեցեքին յՄշակերտաց շ. շ. ուսումնա-
բանին, և քաղցր ներդաշնակութեամբ երգեցին երգ մի վասն
հանդիսի Տօնին Սարդանանց՝ որոյ սկիզբն էր « Թազ պար-
ծանաց .. : Յետ այնորիկ Պարօն Մկրտիչ Կ. Ս. Օօհրա-
պետանց, Սարժապետ շ. շ. ուսումնարանին յառաջ մա-
տուցեալ ընթերցաւ զճառ մի ներբողեան ՚ի վերայ նոյն պան-
ծալի նահատակաց սրբոց, որոյ սկիզբն էր « Բարէ գերա-
զանցութեան .. և հաճելի գտաւ ՚ի լսելիս բողոքեցունց :
Օկնի այսր քանիք յՄշակերտաց Մանափրկչեան Պարոցին
երգեցին երգ մի աղբու ոյր սկիզբն էր « Բն նահատակն .. Եւ :
Օկնի այսոցիկ ամենայնի ընթերցայ և ես չափարանական
նուագ մի աշխատասիրեալ ՚ի նուաստութենէ իմմէ, յորում
կարաչրեալ էին Բրկածք շայաստանի ՚ի հինգերորդ դա-
րու, և դառնաղէտ նկարագիր նահատակութեան սրբոց Սար-
գանանց, և սկիզբն էր « Տխուր քնար .. Եւ որ հաճելի գօ-
րով յաչա Վորին Բարձր Սրբազնութեան և հաբիսականաց՝
և ուրախացեալ ՚ի վերայ երեսայրեաց խոնարհ աշխատու-
թեան իմոյ՝ ծափահարութեամբք և հայրական քաղցր օրհ-
նութեամբ իւրով խրախուսեաց զիս Վորին Բարձր Սրբազ-
նութիւնն : Յետ այնր քաղցրանուագ երգ մի ևս երգեցաւ
յաշակերտաց Մանափրկչեան Պարոցին ոյր սկիզբն էր « Սվ
գու Սարգան .. :

Բայ նոյն հոգեոր շայր և Տէր ամենեցունցս
զդածեալ բնաւին յիշատակօք անմահ բարերարաց Մշգիւս :

զուարթ դիմօք սկիզբն կալաւ պերճախօս ատենարանութեան
իւրոյ, և հանճարեղ բանիւք բացատրելով զանցեալ տառա-
պանս խղճալի մօրն մերոյ շայաստանի, և զՄստուածահա-
ճոյ գործս առաքինիս հարազատ որդուց նորին Սրբոյն Սար-
գանայ, և նահատակացաց իւրոց, որ և ստուգաբանութեամբ
չքնաղ անուանն իբր « վարդ է այն .. », բացայայտեաց թէ զար-
ժանաւայել առաքինական յատկութիւնս նոցին՝ և թէ զտօ-
նելի յիշատակ անմահն բարերարացն շայաստանեայց : Սու-
տի վսեմ և քաղցրամոք բանիւք յորդորեաց զամենեսին գուն
գործել արժանաւոր գտանելոյ հայրենասիրական ունակու-
թեանց հանգոյն սրբոց Սարգանանց և Պ և ուղեանց, և իբրև
հարազատ որդիք հոգեոր մօրն մերոյ սուրբ Մթողոյն Մշ-
միածնի Մստուածապաշտութեամբ և ընկերսիրութեամբ հան-
գերձ յանձին բերելով զառաքինի բարս՝ սիրել զսուրբ կը-
բօն, զՄշգութիւն և զուղղափառ Եկեղեցի մեր. և խոնարհ
գիմօք յարգել զՄշաքիլածառանգ շովուապետութիւն շօր
բողոքեցունցս Երիցս երանեալ Տեառն Տեառն Վեորգայ Վ.
Սրբազնասուրբ կաթողիկոսի և Մստուածընտիր Մշգաօէր
շայրապետի համօրէն շայաստանեայց : Սուտի վերջաւորե-
լով զբանս իւր բարեմաղթութիւնս ուղղեաց առ Մստուած
սակս հոգեկան և կենցաղական բարօրութեան համօրէն մե-
րազնեայց : Ի վերջ ամենայնի թէ՛ սրտաշարժ ատենախօսու-
թեամբ Սրբազան շօր՝ և թէ՛ տխրագգած յիշատակօք տօ-
նելի հանդիսի քաջ նահատակացն գրեթէ զգածեալ բնաւին
և ոգեորեալ գօրով համայն հանդիսականաց՝ ընկալան զհայ-
րական լիազեղուն օրհուութիւնս ՚ի հոգեոր հօրէն իւրեանց,
և վայելելով զթէյս և զքաղցրաւենիս՝ արձակեցան ՚ի բաց :

Ի Վոր Սուղա 1880 .
Ի 22 - 3 Մարտի Վեորգ Կ. Ս. Օօհրապետանց :
ամի Տեառն :

Երգ վանն Սարգանայ քաջ Սպարապետին Հայոց .

Թագ պարծանաց Տանն Հայկազեան
Փառք Ազգութեան քաջի վարդան,
Ում ժիրաժիր արիութեամբ
Հանդիսացար վեհ ակոյնան :
Ո՛վ վարդան արիւ Վարդան
պարծանք ազգիս և Հայութեան :

Որ 'ի նահանձ Սուրբ Օրինաց
Շահատակեալ արիաբար ,
Զերծ կացուցիր զեկեղեցին
Ի ճիրանաց խրոխտ գաղանին :
Ո՛վ վարդան արիւ Վարդան Թ .

'Ի ու մեզ երկրորդ Դիւցազըն Հայկ
Յորմէ սերեալք ազգըս մեր Հայք ,
Որ զնեբրովթըն սատակեալ
Թող Սուրբ զՕրէնս 'ի Հայաստան :
Ո՛վ վարդան արիւ Վարդան Թ .

Ընչ և դաշտն Աւարայրի
Ուր մրցանացդ է սուրբ տեղի ,
Եւ հովանիքն շաւարչական
Քոյդ պսակեն զքաջութիւն :
Ո՛վ վարդան արիւ Վարդան Թ .

Ինք որս և մեք վիհիդ գործոց
Համբաւատենչ զյիշատակ ,
Արդ հռչակեմք 'ի հանդիսիս
Ի սէր վառեալ սրբոյ նրօնիս :
Ո՛վ վարդան արիւ Վարդան Թ .

Նառ կացրդական Հանդիսի

Հրասարակախօսեալ յաւուր Հանդիսակատարութեան Տօ-
նի քաջ նահատակացն Վրիստոսի սրբոց Սարգանեանց , յա-
տենի Նորին Բարձր Սրբազնութեան Տեառն Վրիգորիսի
Բրբեպիսկոպոսի Բարեխնամ Ըռաջնորդին սրբոյ Լմենա-
փրկչեան Սանաց 'ի Նոր . Վուղա 28 . Փետրուարի 1880 :

Բարէ գերազանցութեան շքեղափայլ և գերա-
շուք աւուրս այտորիկ մեծի , ո՛վ փառաւոր հանդիսակատա-
րութեան Տօնիս յորում նոր տեսարան՝ նոր զգացմունք սրտի՝
և քաղցր ժպիտ յերևան գան մեզ , ո՛չ որպէս զոր յերեկն և
յիռանդն՝ այլ տարօրինակ իմն յեղափոխութեամբ յիւրաքան-
չիւրոց 'ի դէմն զծայրացեալ ցնծութիւնս բացերև նշմարեմ :
Ըյլ տեսցուք թէ զո՞յ արդեօք առարկայ ինչ առթող այս-
քանեաց ցնծութեան , զո՞յ և կարի քաջ յիրաւի , զի չէ
ինչ տարազէպ վարկանէի երևոյթ տեսարանիս . Ուրեմն մի-
ք ընդ անգիտութեանն սփոթեալ պատրուակաւ յիտնեսցի 'ի-
մեծէ ուրախութենէս : Օ՛ի ահա օր է մեզ օր բարեբա-
տիկ և յիշատակ ազատութեան , յորում ստիպիմք իրաւամբ
կաղմել հանդէս ուրախութեան , և հրճուիլ ընդ այն զի ազ-
գային է Տօնս և գոթութեան արժանի յիշատակ սորուն , որ
'ի բացական դարուց հետէ բարձր 'ի գլուխ պանծայ և փառա-
ւորի ընդ ամենայն Եկեղեցիս Հայաստանեայց . և ամենեցուն
մեզ պարտ պարտուպատշաճ 'ի վերայ կայ ըլձատենչ փափա-
զանօք կատարել զյիշատակ և հանդէս ուրախութեան . մինչ
զմտաւածեմք զազատութիւն Եկեղեցւոյ և Ըզգիս՝ 'ի խրոխտ
բռնակալուէ գողողացեալ թշնամոյն հաւատոյ և զանքոյթ
պահպանութիւն կրօնի որ 'ի խաւարեալ դարու անդր կռա-
պաշտութեան :

Ըյլ թէ 'ի պատիւ որոց է հանդիսակատարու-
թեանս մեր այս նպատակ , և կամ ո՞ր այն ազատարարք եկե-

ղեցւոյ, և անքոյթ պատուարան պահպանութեան կրօնիս լեալ իցեն, զոր 'ի յառաջաբանի անդ յիշեցի, զՍուրբն Սարգան ասեմ և զվարդանեանք, զՍարգան Պսակն եկեղեցւոյ Հայաստանեայց, յալթող նահատակն Վրիստոսի, և քաջ ախոյեանն Ղզգիս սերեան 'ի շառաւիղէ սրբոյ Հայրապետին մերոյ Սահակայ Պարթևի. որ յերաւի՝ ըստ յիշատակաց արժանւոյ գործոյն ընկալեալ և զարժանաւոր անուն «Սարգան», որ ըստ ստուգաբանութեանն իմանի վարդ է այն, այն է հիստալ 'ի կարմրափայլ վարդից սուրբ արեան նահատակութեան իւրոյ :

Իւր թէ հր իցէ արդեօք սորա առաւել գովութեանց և յիշատակաց արժանի գործ գերազանցեալ քան զայլ արժանայիշատակ Համազնեայս մեր, որք թէ առ անցեալ դարս և թէ առ ներկայս, առ որ և անգամ հարկադրի եկեղեցին Հայաստանեաց յատկացեալ Ղզգային Տօնկարգել 'ի պատիւ սորա. Յերաւի՝ առաւել գովութեանց և յիշատակաց արժանի են գործ մեծագործութեանց սորուն, քանզի մինչ ողջամիտ և նուրբ դիտողութեամբ ակն մտաց յառեալ ընդ դարս դարս առ մեծանուն և գերահամբաւ դիւցազունս, որք յաջորդաբար մի զկնի միոյ յերևան եկեալ են յաշիտարհի. արդարև նշմարեմք 'ի նոսա զբազում արժանի գրուատանաց գործս մեծագործութեանց, որոց և յիշատակաց արժանաւոր անուանքն զհամբաւի հարեալ են ընդ ուրտոս աշխարհի, բայց որք առաւել գովութեանց տարեալ են զյաղթանակն՝ այնոքիկ են յերաւի որք անյողողդ արիութեամբ դիմագրու լեալ են մահու վասն Ղզգի և Հայրենեաց, որպէս ունիմք յարացոյց զկողերոս արքայն Ղթենացւոց. որ ըստ պատմելոյ Սիւրբաթիսի ոչինչ՝ զանդիտեաց մեռանիլ վասն Հայրենեաց, որպէս և այլք բազումք, բայց առաւել գովութեանց թագ կապեալ գերազանցի քան զամենայն քաջ սպարապետն մեր և նահատակն Վրիստոսի մեծս է արդան որ ոչ միայն վասն ազատութեան Հայրենի աշխարհին՝ այլ և առ Վրիստոսադիր կրօնիցն սրբութեան աներկիւիւր արիութեամբ զանձն 'ի կշիռ եդ. գիմագրու լեալ յո-

խորդ արձակմանց թշնամոյն որով և Հայաստան ազատութիւն զգեցաւ, և Վրիստոսական կրօնն 'ի կայի հաստատութեան անշփոթ կայ մինչև ցայսօր :

Իհա սոյն այս նպատակ սերկեանս փառաւոր հանդիսակատարութեան Տօնիս, և այս արդարև պատճառ այսքանեաց բերկրապատար ցնծութեանս ո՛ մեծարու Հանգիսականք : Ասան որոյ փութացուք ամենեքեան նախանձաւոր լինիլ սրբոյ Ակայիս, վառիլ նովին կրօնասիրական և ազգասիրական հոգւով և հանգոյն նմին, փութաջան եռանգեամբ սիրել զՂզգս և զՀայրենիս, և քաջ ախոյեան հանգիսանալ պաշտպանութեան սրբոյ կրօնիս, որով զի արժանացուք ընդունիլ 'ի Վրիստոսէ փրկչէն մերմէ զյաղթանակն փառաց :

Մ. Կ. Մ. Զօրաբեանց
Ա. Վարժապետ Է. Է. Ուսումնարանին :

Ի՞նչ նահատակն՝ մեծ վարդան՝ Հայոց շուք,
Երախտաղգացս՝ ձօնեն աչք մեր՝ զարտառուք,
Սահակ, Սուրմա՝ զԼոնդերէց՝ ուր և դուք,
Ո՛հ իբր զվարդ անկան թառամ՝ 'ի մեր շուք :
Վ՞ո սուրբ արեամբ՝ ներկեցան դաշտք՝ մեր վարդան,
Յաչացս 'ի տես՝ ողբք ելանին՝ գետք գնան,
Ընդ այս քոյ գործ՝ քարոզք անմահ՝ վկայեն,
Սոսկ յիշատակ՝ ճառք մեր համայն՝ անդօրեն :
Վ՞ո երախտեաց՝ չունիմք արժան փոխադարձ,
Քան նուիրել՝ վառունս զսիրտ մեր ցաւած,
Եօչեանցն զքեզ՝ յոյս քո զթած՝ Տէր Յիսուս,
Փութեմ հանգչել՝ 'ի վարձ բարեացդ յի՛ն լոյս :
Ո՛վ ազգ Հայոց՝ անկաւ վարդն՝ առէք ծոց,
Բազմաբուրեան՝ յարդարել յար զծաղկոց,
Երախտապարտ՝ ոգւով փութալ՝ կապիլ զ՛փունջ,
Ընչել անոյճ՝ զհոտ ջերմին՝ հաւատոց :

ԵՐԿԵԾՎ ԶԵՅԵՍԵՆԻ

Ի չինգերորդ դարու, և նկարագիր նահատակութեան սրբոց
Վարդանանց, քաջամարտիկ Զօրավարաց և Ախոյենից սուրբ
հաւատոյս:

« շայր մեր զՍուրբ Աւետարանն գիտեմք՝ և Մայր զԱռաքելա-
կան Եկեղեցի Կաթուղիկէ », « Գանդի մի է մայր մեր Եկեղեցի
որ երկնեացն զմեզ՝ և մի է հայր մեր Սուրբ Հոգին, որ ծնուն
զմեզ. զինորդ համահարք և միոյ մօր որդիք երկպառակք լի-
նիցին և ոչ միաբանք », (Եղիշէ . Դ . և Ը . Յեղանակք) :

1

Տխուր քնար Այրարատեան աշխարհին՝
Հնչէր լռիկ, տայր արձագանքս ցաւազին .
Հայաստանի ծագէր սև՝ օր սև արև,
Տժբախտութեան գուժել ալէտս ակներև :

2

Մինչ նենգամիտ և դիւաշունչն սյն Յաղկերտ
Մեր հայրենեաց դիւթէր հարս չարարուեստ՝
Գարք Դիւցաղանց նախարարաց Մամիկեան,
Խըմբին ՚ի սէր, ՚ի միութիւն ազգային :

3

Մինչ գալարեալ շանթէր այն ծձ թունալից՝
Թիւնաւորիդ զսուրբ կրօն մեր ամբիծ՝
Սրբոյ ուխտին արբազումար երիցունք՝
Հայցեն սղորմ բազկատարած աղօթիւք :

4

Մինչդեռ ջուրք մոգաց Արեաց գեցամու,
Եկեղեցեաց սպառնան աւեր ահաւոր,
Խարդաւանօք Սաղայէլեան իշխանին՝
Զայնս՝ յատրուշան փոխել իւրեանց պիլծ դենին :

5

Պշտակոծեալ գեղնն աղիք քաջարեաց,
Սիրտք բաբախին, հոգիք վառին ՚ի նախանձ .
Եիտց գողով գոռ դիմաւարձ հրամանին՝
Կէսք աղօթեն Աւետարան ՚ի ձեռին :

6

Փղձկին ՚ի լաց անդ համօրէն Հայկազունք,
Կանայք համեստք, և Օրիորդք փափկասունք .
Ի քնքուշ սիրտս յուզին անդրէն զգացմունք՝
Յանմեղ աչաց թափին վէտ վէտ արտասուք :

7

Օինչ այն բարբառ եղերական աշխարաց,
Հնչէր անդուստ յԱյրարատեան դաւառաց,
Տխուր Ոգին էր Հայաստան աշխարհի՝
Զհանդուրժեալ դառն աղետից Հայ ազգի :

8

Լնդ տագնապէր մեր սիրական Հայրենիք .
Մղձկեալ գոչէր՝ « Արհաւիրտ իմ որդիք,
Մի յապաղիք ձեր կուռ բազկօք անվթար՝
Գո՛ւ մայրենի արդեան վշտացս Մխիթար :

Հայաստանեայց քաջահամբաւ Դիցազունք,
Էփեայազանց առ ի ծասիրտ զոռ սերունդք,
Մինչ բորբոքեալ վնռ նախանձու սիրաթունդ՝
Գան ժողովին անդք յԱրտաշատ գունդագունդ ։

Ո՛հ հ քաջազուն Սայրապետին Վարդանայ՝
Մարտին խրախոյս՝ զօրացն 'ի սիրտ քաղցրանայ ։
Սակս հայրենեաց և լուսափայլ սուրբ կրօնից՝
Գո՛ւ շահատակ և ախոյեան կամակից ։

Փոխան փառաց սոյն կենցաղոյս դիւրահեշտ՝
Անմահական պճնին զարդուք լուսազգեստ ։
Եւ հաղորդեալ Աննատուրր խորհրդեան՝
Վառին 'ի սէր 'ի լոյս հաւատ Գրիստոսեան ։

Բարձեալ 'ի ձեռս զՀայկեան Գրոշակ և զԽաչ՝
Յորում փայլէր Սէր ։ Ռուժիւն ազգային,
Եռայ յերակս աւիւն հրատապ հիասթանչ՝
Յոխան ոտից առնել զհրաման Յազկերտին ։

Սերագրգիւ ճնարեալ 'ի շաշտն Աւարայր՝
Հանդէս փայլի դիւցազնական քաջութեան,
Թնդան, զոռան դալարափողք Արամեան՝
Հէք ազգայնոցս աւիւն թափի վարդափայլ ։

Թուալազըր անկեալ յերկեր դիակունք՝
Պարզին յոգւոց յարեան բոսբոս ապաժոյժ ։
Մինչ նուազեալ վիրաւորաց շունչ և ոյժ՝
Անտիրանան այրի կանայք, զաւակունք ։

Մ'նդ անկելոց ողբ և կական օրտաշարժ՝
Յուզեն զգուժ և զգորով մարդկային ։
Ա'նդ խոցելոց մնչիւնք ձայնից աղէխարչ՝
Ճմլեն գսիրտս Զօրականաց 'ի դաշտին ։

Ս'նց աղետիցս, աւա՛ղ ցաւոցս անպատում,
Զի՛նչ այն գոռունն, և զի՛նչ գոչիւն հոգեմաշ,
Ա'նդ արհաւիրք, կ'ի՛ծ սիրելեաց Շաշխարում՝
Տան արձագանդս լերանց ձորոց, տխրաշարժ ։

Ղաիւծասիրտն Վարդան, Արտակ և Խորէն,
Շահատակեալ ընդդէմ ազգին անօրէն՝
Ի յաղթանակ Հայաստանեայց աշխարհի
Պինտ 'ի հաւատոս՝ պսակին փառօք պանծալի ։

Մարմինք հազար երեսնեցունց և վեցից՝
Յրուեալ ցանեալ յայն դաշտավայր ծաղկալից,
Սուրբ ոսկերացն խնկանու՛ր յիշատակ՝
Յաչս Անեղն գոյր հաճելի պստարագ ։

11/25

Նոցին անմեղ և վարդափայլ ճապարհօք
Դաշտն Աարայր ո՛հ ծովանայր ջերմ ալեօք .
Ուր գոլորշիք արեանց սրբոց անմոռնչ՝
Համբառնային յերկինս 'ի վեր տխրաշունչ :

Ընդ Սոխակին հսչէր նուազ որբաձայն,
Ընդ վարդենիօք գոչէր հոգւով սրտամաշ .
Անդ եղիչէ քաղցրիկ սոխակ սիրաշունչ՝
Լայր վարդանանց զաղէտս 'ի լուս 'ի մրմունջ :

Ընչ ցնծա՛ մեր սիրական Հայրենիք,
Հրեշտակք փառաց ձօնեն վշտացդ աւետիք .
Թէ «Առեալ քաջացդ զէրօշ խաչին Քրիստոսեան՝
Հրճուին յերկինս յանհուն 'ի փառս Աստուածեան,» :

« Բոյդ հոգեգուարթ և լուսեղէն աղանեակք,
Սուրբ Ղևոնդեանց քահանայից վեհ Հոգեակք,
Ձոհեալ զանձինս 'ի փառս անմահ սուրբ կրօնի՝
Անմահացան բուրմամբ խնկոց հոգեկից » :

Փառք երկնաձիր սուրբ կրօնիդ հոգեկան,
Պարծանք վեհից, արի որդւոցդ Հայկազեան,
Եկեցեն յաւետ սուրբ Սիօնիդ Ջինուորեալք՝
վեհ Ազգութեան, և հաւատոյդ զօլ պաշտպանք :

Եկեցեն յԱզգիդ թո բարեպաշտ Հայուհիք,
Եկեցեն այ՛ո՛ խանդակաթ մարք երջանիկ .
Քաղցրիկ մանկանցդ վարդանանց պէս անձկալի՝
Ընդ անոյշ կաթին ջամբել զուսումն մայրենի :

Յորոց որնեալ Հայոց մանկունք ցանկալիք,
Ձեր մայրութեան սիրափրթիթ շառաւիղք,
Համահանգոյն Աբխական վարդենեաց՝
Ծաղկիլ շնորհօք 'ի փառս Ազգիդ, է՛ Հայրենեաց :

Օարթիր աղէ՛ վարդան Արիդ քաջաղուն՝
Փառք և պարծանք պանդուխտ որդւոցս Հայկազօւն .
Ձի Բև՝ փրկեալ մեր Սուրբ Երօն է՛ Հայրենիք՝
Արդ՝ Բև պարծին Մանկունք նորոյս Սիօնի :

Կնծա՛ 'ի հէր՝ Բա՛ջ նահատակրդ վարդան,
Ե՛կ սփսփեաց ընդ Մարտիրոսացդ բազմութեան .
Ձի 'ի չորեքտասան դարուց հետէ՛՝ այսանակ
Տօնի յորդւոցդ Ձեր սուրբ անմահ յիշատակ :

Բայց դու նենդ ժոտ արիւնսխանձ պիղծ վասակ .
Չար դաւաճան անմեղ ազգիդ սուրբ կրօնի,
Կորեար հոգւով, նեխեալ մարմնով որդնալից՝
Ի քարշ ածեալ իբրև զգէշ շնաստակ :

Ոսկեփետուր Սոխակը անմահ եղիցէ,
Հար զողբերդակ Հայկեսն քնարդ 'ի սրտէ .
Ե՛ր սլացար, հւր հանգուցար 'ի յերկինս,
Մինչ ունկնդիրք վսեմ ճառիդ կան յակճիւս :

Քոյդ սխրալի սուրբ յիշատակք անմոռաց
Դրդին զսիրտս, յուզեն զխորս զդացմանց .
Չիք կենդանի ոսկեղինիկ քոյդ դրիչ՝
Ռղբալ զազգիս արդեան վեճակ տխրալից :

Ընէ մատիք, մանկունք Հայոց յայս նուագ,
Ո՞ք միարան սիրով զուգեալ այսանակ .
Ի սէր կրօնից, և հայրենեաց տարանջատ՝
Խոնարհադէմ զոհել զանձինս մեր նուաստ :

Նշանի փառաց բարեմասնեն շակաղունք,
Օ՛ն դիմեսցուք 'ի դաշտ ուսմանց փառաշուք .
Ուր միութիւն և սէր սրտից անձկայրեաց՝
Լուցցեն զլաճ շիջելափառ Հայրենեաց :

'ի Նոր - Զուրա 1880

'ի 28 - 11 . Մարտ ,
ամի Տեառն ,

Գէորդ Կ. Մ. Զօհրապետանց :

Ո՛վ դու վարդան Հայոց քաջ,
Յուսով բարձող Փրկչին խաչ,
Արհամարեալ զաշխարհիս,
Եսանս ընտրեցեր քեզ բարիս :

Որ 'ի նախանձ օրինաց,
Ի՞նչ փրկութիւն Հայրենեաց,
Վառեալ առեր քեզ վահան,
Սուրբ հաւատոյ բարութեանց :

Ո՛վ դու վարդան Թ

Ո՛ւլ 'ի խնդիր քոյդ փառաց,
Ի՞նչ ոչ համբաւոյ սուտ բարեաց,
Յանվեհեր սիրտ խիզախեր,
Զդէմս առեր թշնամեաց :

Ո՛վ դու վարդան Թ

Ո՛յլ զերկնաւորդ ուսուցչին,
Բերեր սիրով զտիպ յանձին,
Հեղուլ զարիւն շինութեան,
Եկեղեցւոյ սուրբ ուխտին :

Ո՛վ դու վարդան Թ

Ի՞նչ այս փառաց՞դ վեհ հանդէս,
Երկինք կոչեաց զ՞քեզ յերկրէս,
Հանդիր առիս քաջ՞դ վարդան,
Հանդիր 'ի կեանս անվախան :

Ո՛վ դու վարդան Թ

Իսկ ես զքոյ Հայաստան,
Տօւնրս սուրբ իմոյ անուան,
Մաքրեալ յաղբից բանսարկուին,
Գործեցից, յարկ բնակութեան :

Ո՛վ դու վարդան Թ

Ի՞նչոյդ սիրոյդ քաջ վարդան,
Երկնն սիրտք մեր զարձազանգ,
Զերախտեաց քոյ յիշատակ,
Ո՛ւլ մոռացուք յաւիտեան :

Ո՛վ դու վարդան Թ

1046

Վկարագրութիւն հանդիսի հիմնարկութեան նորակառոյց Մշ-
գային Վարդի Վոր Չուղայու որ 'ի յ' 30—11 Ապրիլ 1880
ամի Տեառն :

Վորին Մենապատիւ Բարձր Սրբազնութիւն Տեառն Գրի-
գորիսի Բրքեպիսկոպոսի, Բարեխնամ և Բռաքելաշաւիղ
Բռաջնորդի Սրբոյ Մենափրկչեան Սանաց 'ի 26—7 Ապրիլ
1880 Թուով տպագրեալ հրաւիրանաթղթաւ իւրով յայտ ա-
րար Պատուելի Հասարակութեան Չուղայուս՝ օրինակ զայս :

« Բարեշնորհ Վահանայից և Պատուելի Հասարակութեան
Հոգևոր Օգուակաց մերոց ծանուցանի :

« Յնձարից և Հայրական զգածեալ սրտիւ աւետեմ,
զի ահա՛ օգնականութեամբն Մտուծոյ փորուածք հիման նո-
րոգ կառուցանելի Մշգային Վարդի Վոր 'ի Չարսու թաղն
Վոր Չուղայու, պատրաստ են : Եւ քանզի սրին Մտուա-
ծահաճոյ և Մշգօգուտ գործն միարան և համահաճ՝ հաւա-
նութեամբ Հոգևոր Օգուակաց յառաջացաւ և իմաստու-
թիւնն Հոր՝ Յիսուս Վրիստոս ինքն առաջնորդեաց ամենե-
ցուն միաշունչ և միակամ խորհրդով պատրաստել տուն և տե-
զի իմաստութեան Մշգային մանկուոյն • վասն որոյ հասարակաց
է և բաղբաւորութիւնն վայելելոյ զարդիւնս յառաջադրու-
թեան : Եւր 'ի յառաջիկայ Վապարի Վիւրակէին որ է 30—11
Ապրիլ, հրաւիրեմք զպատուելի Հասարակութիւն զալ ժողո-
վիլ արք և կանայք ծերք և տղայք յառաւօտեան ժամերգու-
թեան 'ի սուրբ վանս Մենափրկչեան որ զկնի աւարտման սուրբ
Պատարագի բաղմութեամբ գնամք 'ի պատրաստեալ տեղին
ուր հանդիսաւորութեամբ օր հսկելով ըզփորածն հիմանց՝ զա-
ռաջին քարն զհանդիլոց եմ Մտուծով իմնվս իսկ ձեռամբս որ-

պէս զՀայր Հասարակացը և սկանի անմիջապէս հիմնարկու-
թիւնն : Ի իսոյս գորով թէ ամենայն ոք ցնծութեամբ ընկա-
ւեալ զհրաւէրս մասնակցի այս հասարակաց ցնծութեան՝

Ճամբ օրելի ազգեա յոջևորոր

26—7. Ապրիլ 1880
'ի նոր Չուղայու :

Գրիգորիսի
Արքեպիսկոպոս Վորն և Հնգ" ,, :

Բստ այսմ համայն ժողովուրդականք Չուղայու ցն-
ծարից զգացմամբ ընկալեալ զայն ցանկալի հրաւիրագիր 'ի հո-
գևոր Հորէն իւրեանց 'ի Վատաւորի Վիւրակէի, համախորձ
բեալ ժողովեցան 'ի սուրբ Եկեղեցի Սանացն • ուրանօր զկնի
արձակման սրբոյ Պատարագին՝ Վորին Բարձր Սրբազնութիւն
Հոգևոր հովիւ մեր ել 'ի բեմ սրբոյ սեղանոյն, և բնաբան ե-
ղեալ վստահան քարոզի իւրում զբան իմաստնոյն Սողովմանի,
թէ « Եւ տունս զոր ես շինեմ մեծ է ,, (Խ • Մնաց • Բ • 5 :)
բացերեալպէս եցոյց զցանկալի նպատակ հանդիսի այնր աւուր-
թէ « Եւ ըստ Սողովմանեան տաճարին մեծ և փառաւորէ
վասն ազգայնոցս և հիմնարկութիւն մերոյս նորոգ Վարատան-
սմին իրի հայրական բերկրազուարթ դիմօք աւետիս կարգայր
բնաւոր հօտի իւրում ասելով թէ « Եւ իս անձառելի
սուրբ կամօք Մտուծոյ՝ և ապա համակամ և սիրահաճ միա-
բանութեամբ ներկայ և տարաբնակ հոգևոր օրուոցս պսակե-
ցան այն բաղմամբոյ Մտուածահաճոյ բաղձանք և ազգօգուտ
նպատակք նախնի հարց և նախորդաց մերոց՝ որոց ցանկացեալ
տեսանել զայսպիսի օր զոր ինչ մեքս տեսանեմք և հոգուով ցն-
ծամք, չեղին արժանի • սակայն որպէս 'ի հունմն կառուցումն
որոյ Տաճարին Տեառն Սողովմանի վիճակեցաւ և ոչ Հօրնո-
րին Վաւթի՝ ով անհասանելի սուրբ կամաց կենարարին թեր-
եւս վերնախնամ տնօրէնութիւն նորին պատշաճ դաստեցաւ ըզ-
բարնպաշտական ձեռնարկութիւն և զլիսոյս նպատակ իսկ նո-
ցին ընդ միջոցաւ մեր 'ի կատար հասուցանել 'ի փառս սուրբ
անուան իւրոյ • որոյ վասն հայրական լիազեղուն զպացմամբ ու-

րախացեալ զաջողութենէ գործոյն, և այն ինչ նշմարեալ 'ի-
 դէմս իւրաքանչիւրոց ամենեցուն, զզուարթագին խնդութիւն
 պատանեկաց, զաշխուժալի ցնծութիւն երիտասարդաց և զխու-
 բին ուրախութիւն հարց և մարց որ 'ի յաւելուածոյ սրտից
 արտազերդեալ արծարծէր 'ի դէմս ամենեցուն նոր զգացումն'
 և նորոգ 'Ղզային եռանդ' գովաբանէր զհոգեւոր զաւակունս
 իւր թէ " Եթէ սկսուած գործոյս այսչափ ուրախութիւնս
 ազդէ սրտից ձերոց՝ ապա հրչափ ևս առաւել 'ի վայելել ձեր
 զարդիւնս այնր, այո՛ որպէս 'ի յերեկեան աւուր տեսնելով
 ձեր զցանկալի յառաջադիմութիւն դստերաց ձերոց 'ի հար-
 ցաքնութեան հանդիսի սուրբ Կատարինէ () րիորդաց 'Ղզա-
 րոցին ուրախացայք 'ի սրտէ՛ յաւուր միում ևս ուրախացեալ
 հոգևով բերկրեցէք 'ի վերայ յառաջադիմութեան որդեկաց
 ձերոց ընդ աղգային յարկաւս: Որպէս ըստ Բրտուածային հրա-
 ճանի նիւթական բաղմնառատ նուէր 'Ղզին Իսրայէլացոց 'ի-
 շնութիւն սրբոյ խորանին վկայութեան (Եւր. ԼԿ. 4) այն-
 շնութիւն սրբոյ խորանին վկայութեան (Եւր. ԼԿ. 4) այն-
 քան առատացաւ՝ մինչ հոգաբարձուք շնուածոյն թախան-
 ձանօք խնդրեցին 'ի Սուլսիսէ դադարեցուցանել. այսպէս և
 մեզ սիրելի է՝ 'ի միակամ համաձայնութենէ 'Չերմէ գուշակել,
 թէ չպահասի Բրտուածով և մեզ մինչև ցլերջ շնուածոյն
 օգնականութիւն սիրելի շօտիս. քանզի արդէն յատկացուցաք
 զզուամրն հանգանակութեան Չուղայու, որոց կցորդին և
 այլք հետ զհետէ. այլ և Բթաւիոյ մերազնեայք աղգասիրա-
 բար յուրաբերեալ են վասն ապագային, սակայն այս Բրտուա-
 ծահաճոյ ձեռնարկութիւն տակաւին կարօտի միաբանական և
 սիրայօժար ձեռնտուութեան համադրեացդ Չուղայու 'ի կա-
 տարելագործութիւն. վասն որոյ աւննայն անհատ եթէ հա-
 ճեցի մասնակցիլ այսմ՝ ունի պարտք 'ի կատարել և իրաւ-
 օճոս 'ի վայելել. են՝ որոց հանձար և մտաւոր կարողութիւն,
 են՝ որոց եռանդ աղգասիրական և դրամական նպաստ պիտոյ
 ելեալ են ևս որք այլ և այլ միջոցօք ձեռնտու և օգնական
 պարտին հանդիսանալ 'ի կառուցումս սոյն 'Ղզային տանս:
 Աստի 'ի վերջոյ յորդորական աղբու բանիւք յորդորէր զա-
 մենեսին ըստ յօժարակամ ըլճից և բարեհաճ կամաց նուիրել

զոր ինչ մարթ իցէ ըստ կարեաց անձին, և վասն չքաւորաց և
 այրեաց՝ թէպէտ յայտնէր դժուարութիւնս, սակայն որ ինչ
 բղիկիցէ ասէր 'ի սրտից ձերոց սակս որբացեալ զաւակաց ձերոց՝
 իբրև զերկուս լուծայս այրեոյն՝ ըստ փրկչական բանին 'Քը-
 րիտոսի շատ համարեցի յաչս Բրտուածոյ, և ընդունելի 'ի-
 գանձանակ աղբօզուտ գործոյս: Աստի 'ի վերջոյ մաղթանս
 օւղղեաց առ Բրտուած, նախ՝ վասն բողձալի գործոյն, և ա-
 պա սակս բարեպաշտ ժողովրդոց, խնդրելով յԲրտուածոյ
 պահպանել զամենեսին 'ի խաղաղութեան, 'ի փառս սուրբ
 անուան իւրոյ՝ և 'ի շնութիւն ազգի և սուրբ Եկեղեցոյ.

Օ կնի աւարտման հոգելից քարոզիս՝ համայն դասք
 Քահանայից շուրջառազգեստեալ ելին արտաքս Երկեղեցւոյն
 ընդ կուսանաց և Իպրաց, և զհետ նոցին 'Սորին Բարձր
 Սրբազնուին Եկեղեցական զգեստուք. և յառաջ ընթանային
 առ դուրս նուագելով զշարականս " Բրտուած երկնայինք ուրա-
 խացան ընդ երկրաւորացն նորոգմանս, և և զինի այնոցիկ
 խուռներամ բաղմնութիւն ժողովրդականաց, արանց և կա-
 նանց, երիտասարդաց և մանկանց, դասագաս կարգաւորու-
 թեամք շարունակեալ զընթացս իւրեանց՝ միհամուռ եկեալ
 խմբեցան 'ի վայր նորոգ հիմնարկելի Իպրոցին. ուր յառաջ
 մատուցեալ հոգեւորական դասուց 'ի միջավայր նորափոր հի-
 ման, և ուղղելով զդէմս իւրեանց 'ի Հարաւ՝ կացին կիտա-
 շրջանակ կարգաւորութեամբ: Բնդրէն կատարելով զգոհա-
 բանական աղօթս, ընթերցեալ եղև սուրբ Բետարանն հան-
 գերձ թարթիւ որ և յայնմ ժամու նոյն շոգեւոր Հայր և
 բարիխնամ տէր ամենեցունցս կայեալ յաջ ձեռին իւրում ըզ-
 պիճաքանդակ յիշատակագիր հիմննն ծրարեալ և պրկեալ
 յանագեայ թիթղան յորում քանդակեալ էր այս օրինակ.
 " Հիմնարկութիւն 'Ղզային գպրոցիս՝ եղև 'ի Հայրապետու-
 թեան Տեառն Տեառն Վէորդայ Վ. Սրբազնագոյն կաթու-
 ղիկոսի ամենայն Հայոց. ձեռամբ Վերգորիս Բրքեպիսկո-
 սոսի, Բաշնորդի Բմենափրկչեան Սանաց 'Սորոյս Չու-
 ղայու յ' 30 Մարտ 1880, : մաղթանս ուղղեաց առ Բրտ-
 ուած սակս աջողութե հիմնարկութեան և կառուցման 'Ղզ-

գային Վարդգին . ուստի և քար մի առեալ ընդ նմին՝ էջ
 սանդղատով՝ ի վայր ի փորուած անդր . և ուղղելով զդէմս իւր
 առ համայն բազմութիւնն՝ բարբառեաց զփրկչական բան Յի-
 սուսի , թէ « խնդրեցէք՝ և սացի ձեզ , հայցեցէք՝ և գտնիք ,
 բախեցէք՝ և բացցի ձեզ , » : (Սատթ . Է . 7) : Վոհացաւ
 զՏեառնէ , և զառաջին քարն իւրով իսկ ձեռամբ օրհնեալ և
 ընդ յիշատակազրին զետեղեալ ՚ի յատակի հիման՝ բարեմաղ-
 թութիս արար գոչելով « Ամէն » , ընդ օրում և համայն բազ-
 մութիւնն միասիրտ ցնծութեամբ և միաբան կրկնեցին
 « զԱմէն » : Օրհնորդ քարն ևս առեալ և տուեալ ՚ի
 ձեռս Արթնապատիւ Խաչակիր Խաչատուր Արքայպետին՝
 ձայնակցութեամբ բազմութեանն կրկնելով « զԱմէն » , զետե-
 ղեաց նս զայն ևս : Վաս համայն հոգևորականաց և աշխար-
 հականաց ոմանց իջեալ հետ զհետէ ՚ի փորուածն հիման՝ ա-
 մենայն ոք փութայր յառաջել մասնակցիլ աշխատութեանն :
 Ի նմին ժամու եւս առաւել բարձրացաւ ձայն ցնծութեան
 ժողովրդականաց . և բազմիցս կրկնեալ լինելով ՚ի նոցանէ « Ա-
 մէն » , ամենայն ոք սիրակամ և յօժար բաղձանօք առնոյր ինք-
 նին կաւ և քար և փափագէր աշխատակից լինել ցանկալի հիմ-
 նարկութեանն այնմիկ : Օկնի այնր ելեալ անտի հոգևորա-
 կանաց և ՚ի բաց առեալ զեկե լեցական զգեստս իւրեանց՝ ե-
 լին ընդ Վորին Բարձր Արքայուէր ՚ի սրահ հին շինուած
 ծոյն , ուր գորգս արկեալ աթոռք և նստարանք պատրաստ
 կային , և բազմեցան անդ ամենեքեան : Եւ քանզի ՚ի նմին
 առևր Սիստր Յօլքէր Վերմանացի պաշտօնատարն հեռա-
 գրատան Անդղիացոց որ յԱսպահան (հմուտ գոլով պատ-
 կերահանութեան արհեստի) ըստ կանխազեկոյց փափագանաց
 իւրոց ստացեալ էր զսիրայօժար հաճութիւն Ամենապատիւ
 Բարձր Արքայան Հօր՝ յառաջագոյն պատրաստեալ էր ըզ-
 գործիս իւր ՚ի վերայ տանեաց հարաւակողման հին շինուածոցն ,
 որ և ՚ի ճիշդ հիմնարկութեան ժամու էառ զուսանկար պատ-
 կեր այնր փառաւոր հանդիսի : Ի նմին առևր Հայր Յարու-
 թիւն Արքայպետն Հայ կաթողիկաց , և Սիստր Բրուս
 Անդղիացի Վարդգին ընդ այլ Եւրոպացի պաշտօնատարաց

ունենց յորս էր և Վերապատիւ Պարոն Ստեփաննոս Պ . Ա-
 ղանուրեան գործակատարն Բրիտանական Տէրուէր որ յԱս-
 պահան՝ պատուելով զհրաւէր Արքայան Հօր՝ ներկայացան
 համակրական սիրով և նոքին , ուրախակից լինել նոյն հան-
 դիսին : Աստի զգածեալ ամենեցուն մարդասիրական զգաց-
 մամբ՝ հանգանակութիւն դրամոց ևս եղև անդանօր սակս նո-
 քակառոյց Վարդգին :
 Յայնմ հանդիսի ըստ բարեհաճ թոյլատրութեան
 Բարձր Արքայան Հոգևոր Հօր մերոյ՝ Արքակրօն Տէր կիւ-
 բեղ թ . Տէր Յովհաննան . Վահանայն սուրբ Յովհաննու-
 Լիկեղեցոյն յոտին կացեալ՝ արար ատենաբանութիւն առաջի
 հանդիսացեալ բազմականաց . և թարգման հանդիսանալով
 սրտարուղի զզացման համազգեաց Վուղայուս՝ արտայայտեաց
 զցնծապատար ուրախութիւն սրտից ամենեցունց , որոց ՚ի վա-
 ղընջուց ժամանակաց հետէ սրտատրուի բաղձանօք և անհամ-
 բեր յուսով ակնկալեալ մնային ՚ի տեսանել զայնպիսի փառա-
 ւար Աղային հիմնարկութիւն Վարդի յօգուտ սիրասուն
 զաւակաց և ՚ի միութարութիւն իւրեանց . որպէս զի՝ մի լիցի
 աւէր ուսման աղազաւ զրկել զնոսին ՚ի ծնողական գործալի
 դրկաց իւրեանց , և առաքելով ՚ի հեռաւոր վայրս պանդուխտ
 աշխարհաց՝ սիրակարօտ հօգւով կալ մնալ վասն նոցին ան-
 անդորր և մտատանջ : Աստի փառս տալով սուրբ կամաց կե-
 նարարին՝ զամբաւ գոհունակութիւնս յայտնէր զնոքին մարդա-
 սիրութեանն զի անհուն ողորմութեամբ իւրով զթացեալ ՚ի
 մերադնեայն ըստ կենարար բանի վարդապետութեան ծոցա-
 ծին օրդոյ իւրոյ թէ « Որ խնդրէ՝ առնու և որ հայցէ՝ գը-
 տանէ » , ահա առ գահակալութեամբ Վորին Ամենապատիւ
 Տէր Վրիդօրիս Արքեպիսկոպոսի բարեխնամ Առաջնորդին
 մերոյ՝ պսակեաց զբազմամեայ բաղձանս սրտից և զազգօգուտ
 նպատակ հայազգի հասարակութեան Վորոյս Վուղայուս :
 Եւ քանզի ինքն ևս հոգևոր մատակարար գոլով սուրբ
 Յովհաննու Լիկեղեցոյ Չարու թաղին՝ յայտնեաց շնորհա-
 կալութիւն ՚ի դիմաց համայն թաղեցոցն իւրոց յաղագ
 հաճելոյ Համազգեաց Վուղայուս ընդունել զայդին զյատար

կացեալ տեղին շինուածոյն որ սեպհական կալուած էր յիշեալ Երկնիցուց. յաւել ասել թէ արժէր յիրաւի աւուրս հանդէս և նայատակ շնորհ կալուել զգրացի Երզնաց մերոց որ հաճեցան ընդունել զայգին :

Աստի առ 'ի շարժելոյ զգուժ և 'ի բարի նախանձ արհանելոյ զամենեսին՝ յաւել և զայս 'ի լիւրիս ունկնդրոց. թէ « Օ, 'ի որպէս իւրաքանչիւր Երկնիցիք միւս թաղից ջուղայու 'ի սէր հոգեմունդ զաւակաց իւրեանց նիւթապէս ձեռնուտ հանդիսանան այսմիկ. ահա և սուրբն Յովհաննէս Սկրտիչ իբրև յառաջնութաց քան զնոսին շուրջ դարձուցեալ զաչս իւր 'ի շրջակայ համադգիս ջուղայու և կարկառեալ զձեռս ոչ միայն ընդ գրկէ զՆերմեռանդ հաւատացեալ որդիս Երկնիցուց իւրոյ, այլ և զնոցին սիրալիթիթ մանկունս յայտ սիրահրաւէր տան, յիւր իսկ ծոց զըզուեալ և մակաղեալ ըստ մարգարէին 'Երաւթի 'ի վայրի դալարուջ բնակեցուցանել և առ ջուրս հանգստեան սնուցանել և դարմանել խոտանայ ընդ հովանեաւ պատսպարեալ շնորհաց իւրոց : Ը որ 'ի վերջոյ մաղթեաց յ'ստուծոյ սակս աջողաւէտ լուծեան և կառուցման յիշեալ դպրոցին 'ի յառաջադիմութիւն Հայ մանկուոյն 'ի տեսական և 'ի բարոյական ուսմունս որպէս զի նովիմք մուտ գործեալ 'ի մեզ Երզնային և բարոյական լուսաւորութիւն Օրհնուորեալ մանկունք կաթուղիկէ և Բաքերական սուրբ Երկնիցուցոյ յուսով հանդերձեալ, կենաց առաքինաւ զարդ վարուք զարգարեալ հանգոյն սուրբ նահատակաց և Սարտիրոսաց Հայաստանի՝ քաջայաղթ փառօք ցնծացեն 'ի դասս յաղթական Երկնիցուց, 'ի փառս Եստուծոյ՝ և 'ի պարծանս Երզնի և Հայրենեաց :

Յետ այսորիկ Կորին Բարձր Սրբաղնութիւնն Հայրական խրախուսանօք զովարանելով զՆերմեռանդադին ըզգացումն յիշեալ Բահանային՝ և բարեմաղթութիւնս ուղղելով առ Եստուած սակս յարատե աջողութեան աղգային նորակառոյց 'Երզնային՝ յառաջ կոչեաց զերկոտսոսանեսին նորընտիր Պատուարժան Հոգաբարձուս յիշեալ շինուածոյն, և որ հիւնով զամենեսին շնորհօք Տեառն բարեպէս կատարել

զպաշտօնս իւրեանց՝ ասաց « զՊահպանիչն » : Ի վերջ ամենայնի՝ վայելելով ամենեցուն զբաղմատեսակ քաղցրաւենիս՝ արձակեցան անպատու՝ ցնծութեամբ տանելով ընդ ինքեանս զայս զգացումն թէ որչափ քաղցր է միութեամբ գործելն որպէս և ձեռնարկութեամբ Երզնային դպրոց կառուցանելոյ տեսին զի մինչև ցարդ եղեալ դպրոցքն էր՝ որ յառաջ մասնաւոր բարերարաց արդեամբք կառուցեալ էին և էր՝ որ 'ի մէջ շինուածոց սրահից Երկնիցեաց խմբեալ էին՝ մանկունք Երզնիս. իսկ սա առաջին գաղափարն է զի այսպիսի, Երզնային յարկ մի կառուցանեն յորում ամբիօփեոցին համայն 'Երզնացն մանկունք 'ի պարծանս աղգիս և 'ի դործեսական նշան միաբանութեան :

Վերեալ 'ի 5 — 17
Եպրիլ 1880
'ի Կոր — ջուղա :

Վերոք Կ. Ս. Օջրապետնց :

Handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is mirrored and difficult to decipher.

Handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is mirrored and difficult to decipher.

